

KARAMANLI NEOKESARIA KÖYÜNDE DOĞUM GEÇİŞİNE AİT İNANÇLAR

Beliefs Related to Birth Passage in the Karamanli Neokesaria Village

Saim ÖRNEK*

ÖZ

Literatürde, Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan topluluklar, Karamanlılar olarak adlandırılmaktadır. Karamanlı topluluklar 1924 yılına kadar çoğunlukla Anadolu'da Kapadokya bölgesinde yaşamışlardır. Bu topluluklar da Anadolu'nun diğer Rum toplulukları gibi 1923 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan Nüfus Mübadelesi Protokolü ve Sözleşmesi ile Anadolu'yu terk etmek zorunda kalmış ve Yunanistan'a yerleşmiştir. Bu çalışmaya konu olan Karamanlı topluluk ise, nüfus mübadelesi sonucunda Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Zile ve Karacaören kasabalarından ayrılarak Yunanistan'ın Epir bölgesindeki Yanya şehrinin Neokesaria köyüne yerleşmiştir. Çalışmada bu topluluğun doğum geçişine özgü kültürel pratikleri, kültürel değişim ve uyarlama bağlamında değerlendirilmektedir. Çalışmanın amacı, topluluğun Anadolu'dayken yaşadığı eski topraklardan bugüne dek sürdürdükleri doğum geçişine ait ritüel, inançlar ve uygulamaları tarihsel ve sosyo-kültürel bağlamda, değişim ve dönüşüm yönü ile art zamanlı olarak ele almaktır. Bu çerçevede, topluluğun doğumlarının, yerleştikleri köyün konumu sebebiyle erken sayılabilecek bir dönemde hastanelerde gerçekleşmeye başladığı görülmektedir. Artan modernleşmeye paralel olarak doğumla ilgili inanmaların ortadan kalkmakta olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar Anadolu'dan taşınan doğum geçişine dair gelenekler, uygulamalar ve inançlardan bazılarının bugün devam ettiği görülsede geçen zaman içinde topluluğun Yunanistan toplumu ile birliktelik sağlandığı görülmektedir. Bu çalışma iki tip veri kaynağına dayanmaktadır. Bunların ilki Küçük Asya Araştırmaları Merkezi tarafından nüfus mübadelesinin sonrasında birinci kuşak mübadiller ile yapılmış görüşmelerden elde edilen sözlü gelenek arşivi verileridir. İkinci veri kaynağı ise 2015 yılının Temmuz ayında gerçekleştirilen alan araştırması sonucunda elde edilen verilerdir. Araştırma süresince köy içerisinde uzun süre vakit geçirebilme imkânı gözlem yapabilmeyi sağlarken, yanı sıra yarı yapılandırılmış görüşmeler de gerçekleştirilmiştir. Ek olarak, alan araştırması süresince ilgili görsel malzemenin (fotoğraflar ve videolar) yer aldığı bir birim de oluşturulabilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Karamanlılar, Geçiş Dönemleri, Doğum, Kapadokya, Yunanistan

ABSTRACT

In the literature, Orthodox Christian communities speaking Turkish are called Karamanlides. These communities had lived mostly in Cappadocia region, Asia Minor until 1924. Karamanlides, like other Rum communities of Asia Minor, were forced to leave their lands and settle in Greece under the Agreement of Population Exchange between Turkey and Greece in 1923. The Karamanli community, the topic of this paper, left the villages of Zile and Karacaören located in Develi—a district of Kayseri, Turkey—and settled in Neokesaria, a village in Ioannina in the Epirus region of Greece. In this paper, this community's cultural practices of birth passage are evaluated in the context of cultural changes and adaptation. The aim of this study is to discuss diachronically the rituals, beliefs and practices of birth passage within those traditions which were, until present, carried from Asia Minor in terms of change and adaptation within the historical and socio-cultural context. In this framework, it is observed that the woman of the village has started to give birth to their babies in the hospitals in early period due to the location of the village. It's understood that the beliefs related to birth started to vanish parallel with the rising modernity. Even though some customs, practices, and beliefs from the past still survive, it is observed that the community adopt the Greek society's customs, practices, and beliefs. This paper is based on two types of sources. The first is research documents from Oral Tradition Archive of the Centre of Asia Minor Studies obtained from first generation settlers of the population exchange. The second is fieldwork conducted in Neokesaria in July 2015. The opportunity to spend plenty of time in the village allowed for the observance of the practices of the community, while also provided the opportunity for semi-structured interviews. Furthermore, a large number of visual records (photographs and videos) of these practices was collected as a part of the field work.

Keywords

Karamanlides, rites of passage, birth traditions, Cappadocia, Greece

* Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Bölümü Araştırma Görevlisi, Kayseri/Türkiye, saimornek@gmail.com

Giriş

Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen zorunlu nüfus mübadelesine dâhil edilenler içinde, özellikle dilsel olarak diğer mübadillerden farklı özellikler taşıyan bir başka topluluklar da yer almıştır. Türkçe literatürde Karamanlılar¹ olarak adlandırılan bu toplulukların mübadeleye katılan diğer Rumlardan² farklı olarak anadili Yunanca değil, Türkçeydi. Mübadele sonrasında da sahip oldukları farklılıkların büyük kısmını korumuşlar, Yunanistan toplumu içinde kendilerine özgü bir kültürel yapı oluşturmuşlardır.

Geçmişte Anadolu'da yaşamış, bugün zorunlu nüfus mübadelesi sonrası Yunanistan'da yaşayan Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan topluluklar, yani Karamanlılar, Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşadıkları süreçte inanç bağlamında Rum Milleti'ne dahil edilmişlerdir. Ancak hem dilleri hem de yazınsal faaliyetleri³ ile diğer Rum topluluklarından ayrılan özellikler sergilemişlerdir. Yunanistan'ın farklı bölgelerine yerleşen Karamanlılar,⁴ Yunanistan'ın diğer topluluklarıyla yoğun kültürel etkileşim yaşamışlardır.

Bu noktadan hareket eden makalede⁵, Nüfus Mübadelesi Anlaşması ile Yunanistan'ın farklı bölgelerine göç etmiş Karamanlı grupların köylerinden Neokesaria⁶ halkının folklorunun ana damarlarını oluşturan geçiş dönemlerinden doğum geçişi merkeze alınarak, topluluğun bu döneme özgü kültürel pratikleri, kültürel değişim ve uyarlanma bağlamında değerlendirilmektedir. Eski topraklarından bugüne sürdürdükleri gelenekler kap-

samında doğum geçişine ait törenler, inançlar ve uygulamalar tarihsel ve sosyo-kültürel bağlamda, değişim-dönüşüm yönüyle art zamanlı olarak ele alınmaktadır.

Çalışmanın temelini oluşturan görüşmeler 2015 yılının temmuz ayında yapılan alan araştırmasında elde edildi. Görüşmeleri bazen birebir bazen de toplu bir şekilde yaptım. Kaynak kişiler ağırlıklı olarak bugün hayatta olan ikinci nesil mübadiller oldu. Görüşmeler çoğunlukla Yunanca ağırlıklı yürütüldü. Topluluk üyeleri Türkçe konuştuklarında sürekli olarak Yunanca kelimelerle konuştukları Türkçeyi destekleme eğilimi gösterdiler. Alan araştırması sürecinde topluluk üyeleriyle ilk karşılaştığımda iki farklı durum ortaya çıktı. Yunanca bilgime rağmen Türkiye'den geliyor olmam, yani Türk kimliğim, araştırma sürecini daha ilk aşamada zora sokan bir durum oldu. Yunanistan'da Türkiye ve Türkler için yaratılan öteki imajı,⁷ topluluk üyelerinin bana karşı çekingen davranmalarına neden oldu. Topluluğun, Türkiye'den gelen araştırmacılara çekingen yaklaşımlarının bir diğer sebebi ise kendilerinin Türk etnik kökenine sahip oldukları iddiasını kabullenmemeleridir.⁸

Topluluk üyelerinin yukarıda bahsettiğim önyargılarına karşı bir konum belirleme gerekliliğini hissettim. Bu nedenle alan araştırması sürecinde Kayseri'de Erciyes Üniversitesi'nde çalıştığımı görüşmelerin öncesinde vurgulayarak bu durumu aşmaya çalıştım. Bu durum kaynak kişiler üzerinde oldukça duygusal bir etki yarattı. Beni "hemşerileri" olarak gördüler ve benimle daha

samimi bir iletişim kurmaya başladılar. Görüşme yaptığım bir kaynak kişinin “*Gayseri’densin bizim adamsın büsbütün bizim adamsın gördün mü?*” (Hacıpetru 2015) sözleri ve türküleri derlenen Nikos Papazoglu’nun görüşme sonrasındaki günlerde Kayseri’deki türkülerini beğenip beğenmediğini sorması, Kayseri ile kurdukları duygusal bağı özetlemektedir.

Literatürde Karamanlı Ortodokslar ve Türkiye’den Yunanistan’a göçen diğer mübadil topluluklar üzerine yapılmış pek çok çalışma mevcuttur.¹⁰ Mübadil topluluklar içinde Karamanlıları mübadele olgusuyla ele alan çalışmalar ise sınırlıdır. Karamanlılar üzerine farklı disiplinlerdeki yaklaşımlar çerçevesinde gerçekleştirilmiş olan çalışmaları; Karamanlı Ortodoksların köken ve etnik kimlikleri üzerine yoğunlaşanlar¹¹ ve onları mübadele olgusu, dilsel, edebi ve tarihsel bağlamda ele alanlar¹² olarak temel iki gruba ayırmak mümkündür.

Neokesaria halkı, kendi yaşam alanlarından koparılarak coğrafi, sosyal ve kültürel açıdan tamamen farklı bir alanda yaşamaya zorlanmıştır. Zamanla bu durum halkın yaşantısında, sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler meydana getirmiştir. Bunun yanı sıra mübadil Karamanlı Ortodoks kültürünün taşıyıcısı ve Yunanistan’daki üreticisi konumundaki birinci mübadil neslin artık yaşamaması ve ikinci nesil mübadillerin de çok azının hayatta olduğu göz önüne alındığında, topluluğun sözlü kültürü üzerine folklorik çalışmalar yapmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu makaleye temel oluşturan çalışma, Karamanlı kimliğinin ve kültürünün yaratıcısı

ve taşıyıcısı konumundaki topluluğun, kendi kültürüyle ilgili sözlü şahitliğine dayanmaktadır. Bu nedenle bu çalışmayla hem bugüne kadar etnik köken sorununa odaklanılarak çalışılan Karamanlı Ortodoksların sözlü kültürünün ortaya konulması hedeflenmekte hem de konu ile ilgili literatüre farklı bir bakış açısıyla katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Geçiş Dönemleri

Geçiş dönemleri, kültüre özgü yapısal farklılıklar taşımaya rağmen, bütün topluluklarda mevcuttur; bu haliyle neredeyse evrensel olma özelliği taşır (Pentikainen 1997:536). Örnek’in de belirttiği gibi halk yaşamını bir bütün olarak görebilmek için birçok farklı şeyin yanı sıra geçiş dönemleri de ayrıntılı olarak analiz edilmelidir (Örnek 1995:131). Çünkü geçiş dönemleri toplulukların hafızası, topluluk olmanın en önemli unsuru, topluluğu bir arada tutan kültürel unsurların kümelenildiği dönemlerdir. Topluluklar bu dönemlerde, toplumsal hafızalarında geçmişten taşıdıkları törenleri, inançları ve uygulamaları topluluk olma bilinci içerisinde icra etmektedirler. Toplulukların geçmişten taşıdıkları törenleri, inançları ve uygulamalarını en iyi örnekleme yollarından biri bu sebeple geçiş dönemleri incelemeleridir. Zorunlu nüfus mübadelesi kapsamında göçe zorlanmış Karamanlıların da geçmişlerinden bugüne taşıdıkları sözlü kültür unsurları, geleneğin taşıdığı birleştirici güç yardımıyla geçiş dönemlerinde örnekendirilebilmektedir.

Sweterlich’e göre, folklorcular görenekleri; (1) takvimsel görenekler, (2) geçiş ritleri görenekleri, (3) önem-

li toplumsal olaylarla ilişkilendirilen görenekler ve (4) halk inancıyla bağdaştırılan görenekler olarak dört ana kategoriye ayırır. Bunlardan geçiş ritleri, bireylerin hayatlarındaki büyük değişimleri kutlama amacına hizmet eder ve bununla ilgili görenekler toplulukların yaşanan değişimlerin farkına varması açısından önemlidir (Sweeterlich 1997:168- 170).

Sözlü kültür yoluyla nesilden nesile aktarılan geçiş dönemlerine ait törenler, ritüeller ve uygulamalar, odak noktasına birey oturtulsa da özünde topluluk için daha işlevsel amaçlar taşır. Geçiş ritüellerinin önemli teorisyeni Arnold van Gennep (1873-1957), *Rites de Passage* (1909) adlı kitabında, bireylerin hayatlarının doğum, ergenlik, evlilik, anne-babalık, bir üst sınıfa yükselme, mesleki uzmanlık ve ölüm gibi benzer başlangıçlar ve benzer bitişlerden oluşan aşamalar zinciri olduğunu belirtir. Bu olayların her biri için törenler düzenlenir ve bu törenlerin amacı, kişinin belirli bir durumdan diğerine geçmesine destek olmaktır (van Gennep 1960:3). van Gennep, bu “geçişler” için düzenlenen ritleri üç aşamada değerlendirmiştir: Ayrılma ritleri, geçiş ritleri ve birleşme ritleri (1960:10).¹³ Ayrıca bütün bu ritlerin, sadece geçiş ritleri olmadığını, hepsinin genel amacına ek olarak değişen durumu ve geçişi sağlama almak amacıyla olduğunu, evlilik seremonilerinin üretkenlik ritleri, doğum seremonilerinin koruma ve kehanet ritleri, ölüm seremonilerinin savunma ritleri ve erginleme seremonilerinin de yatıştırıcı ritleri kapsadığını altını çizmektedir. Aynı zamanda van Gennep, bireyin hayatının döngüsü içindeki

geçişlerin, toplumu rahatsız etmeden olamayacağını, geçiş dönemleri törenlerinin, uygulamalarının da tam da bu nedenle var olduğunu belirtmektedir. Geçiş törenleri, ritüelleri ve ritleri, durum değişikliklerinin yarattığı zararlı etkilerin azaltılması işlevi görmektedir (van Gennep 1960:11-13). Ritüel çalışmalarında önemli bir yere sahip olan Victor Turner’a göre ise geçiş dönemleri ritüelleri aslında yaşam krizleridir. Bunlar, doğum, ergenlik ya da ölüm gibi bireyin fiziksel ve sosyal gelişimindeki önemli noktalar. Ona göre, neredeyse bütün modern ve modern olmayan topluluklarda, hayatın bir evresinden diğerine ya da bir sosyal durumdan diğerine geçişleri düzenleyen bir dizi törenler ve ritüeller vardır (1967:6-7).

Literatürde geçiş dönemleri kabaca doğum, evlenme ve ölüm olarak üç aşamalı kategorize edilir. Bunlardan ilk olanın hangisi olduğu ise araştırmacıların seçimine kalmış bir konudur. Bu çalışmada bu geçiş dönemlerinden herhangi birine “ilklik” atfedilmeden doğum dönemi ele alınmaktadır.

Neokesaria Köyünde Doğum

Hayatın “geçiş” dönemlerinden biri olan doğum, bireylerin çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak doğan çocuğun sağlıklı ve güvenli bir şekilde büyümesine kadar kendi içerisinde birtakım tören, uygulama ve pratikleri de beraberinde getirmektedir.

Yunanistan’da da olduğu üzere çocuk sahibi olamama en istenmeyen durumlardan biridir (Avdikos 2012:85-86) ve bu durum bir “kusur” olarak kadının yükleneceği bir sorundur (Paradellis 1995:55). Neokesaria’da

bu istenmeyen durumdan kurtulmak için bir takım yöntemlere başvurulmaktadır. Bunlar çocuğu olmayanlara çocuk bahşetmesiyle bilinen azizlere, Meryem Ana'ya dualar ve çocuğun ismini ya azizlere ya da Meryem Ana'ya adamak,¹⁴ bel çekmek ve süt buharına oturmak gibi yöntemlerdir. Kaynak kişi Evangelia Keisoğlu'na göre (2015b) kısırlığı önlemede kullanılan yöntemler ve geleneksel bilgiler onları uygulayanlar tarafından Anadolu'dan mübadeleyle birlikte bu topraklara taşınmıştır. Kısır kadının belinin çekilmesi ve çeşitli maddelerin kaynatılıp buharına oturtulması uygulamalarının Anadolu'nun birçok yerinde mevcut olduğu aktarılmıştır.¹⁵

Doğum Sonrası ve Bu Dönemle İlgili Uygulamalar

Köyde doğum¹⁶ esnasında kullanılan bezler ebe tarafından temizlenir. Kanlı bezlerin yıkandığı ve bebeğin banyo yaptığı suların da değerli olduğuna inanılır. Bu nedenle doğum sürecinde kullanılan bu sular, bahçede kimsenin ayak basmayacağı bir yere dökülmektedir.

Çocuğun göbeği kesildikten sonra hemen doğumu takiben **ilk banyosu** ebe tarafından yaptırılır. Doğum gününü takip eden kırk gün¹⁷ boyunca da çocuk temiz olması ve çabucak büyümesi için babaannesi tarafından yıkanır ve bu yıkama suyu ayak basılmayan bir yere dökülür. Halkın bir kısmına göre de bu suyun, aslında çocuk henüz vaftiz edilmediği için kutusal sayılmadığı bu yüzden de üzerine basılmasının çocuğa herhangi bir zarar getirmeyeceğine inanılmaktadır. Çocuğa uygulanan bir diğer işlem de **kundaklamadır**. Çocuk, ebe tarafın-

dan yıkandıktan hemen sonra kundaklanır ki çocuğun "*elleri ayakları düz olsun*" (Keisoğlu 2015a). Kundaklama uygulaması son dönemde artık gözlemlenebilir olmaktan çıkmış, terk edilmiş bir âdet olarak hafızalarda yaşamaktadır.

Lohusalık

Kırk gün boyunca özel hassasiyet içinde olan lohusa kadın, halk inancına göre her an ölüme yakındır. Halk, bu durumu, "*lohusanın mezeri kırk gün açık olur*" (Navrozoglu 2015) açıklamasıyla dile getirmektedir. Lohusa her açıdan etkiye açık olduğu için bu süreci birtakım uygulamalar yoluyla sakınarak geçirmesi gerekmektedir. Bu düşünceye bağlı olarak lohusa hiçbir toplu tören (cenaze, düğün) için dışarıya çıkarılmadığı gibi evde cenaze olursa çocukla birlikte başka bir eve gider. Bununla beraber kırk gün kiliseye gidemez; çünkü kanamasının durmadığı ve bu yüzden "kirli" olduğu düşünülür.¹⁸ Kırk gün inancı evdeki pratikler için de geçerlidir. Örneğin lohusanın kaldığı ev kırk gün boyunca her gün veya gün aşırı günnüklenir;¹⁹ tütsülenir. Bunun yanı sıra kırk gün boyunca akşamları kapının eşiğine düz bir demir parçası konur ve akşam eve gelen ev halkı, üzerinden atlayarak eve girer. Bunun sebebi, demir parçasının akşam eve giren kişinin üzerindeki kötülükleri çekip topladığı inancıdır.²⁰ Bazı durumlarda kapı eşiğine haç şeklinde iki parça demir konur veya kapının üzerine asılır. Bazen de kapının önüne bir adet kurmalı saat bırakılır. Günümüzde lohusa hastanede doğum yapıp eve geldiğinde kapı eşiğine kötülükleri engellemesi için bıçak ya da makas konulmaktadır. Yunanistan'ın

birçok bölgesinde de uygulandığı gibi (Avdikos 2012:140) kırk gün boyunca lohusanın ve çocuğun çamaşırları dışarıya asıldığında güneş batmadan toplanması gerektiği şu şekilde ifade edilir: “Çocuğun çaputlarını dışarıda *komuyacan, saranda meres* (kırk gün) güneş *enmeden toplayacan*” (Keisoğlu 2015a). Lohusa, kırk gün boyunca kocasından ayrı yatırıldığı gibi bu süre içerisinde akşamları eve ziyaretçi de kabul edilmez.²¹ Temel kaygı, lohusanın ani bir olay üzerine korkması ve sütünü kaybetmesidir ve bir hastalığa yakalanırsa bu hastalığın bütün ömrüne süreceğine de inanılır.

Neokesaria halkı arasında, doğumdan sonra lohusaya ve çocuğa kötü ruhların, şeytanın musallat olabileceğine inanılmaktadır. Bu kötü ruhlarla, şeytanlara ve musallat olmaları durumuna “kırk baskını” ve “karaota” adı verilmektedir. Halk bunu: “*kırk baskını, kırkım çıktı çıkmadıydı, bi gorkuttular beni, üstümde sandık gezdi, ölü sandığı. Anastas beni gorkutuyorlar bak falancıyı çağır okusun beni yoksa gidiyom elden. Gitti çağırdı onu gecenin yarısı, geldi yanıma okudu okudu okudu o okurkene üstümden geçti gitti*”. *Kırk basması bu şekilde oldu. Ananın adağı var Agios Spiridonas’a onun için geldi dediler, seni korkutmaya*” (Keisoğlu 2015a) şeklinde anlatılmaktadır. Karaota, erkeklerden korkmaktır ve erkeğin bulunduğu ortama gelmemektedir. Bu nedenle, lohusanın odasına kocasının ceketi asılır. Aynı şekilde lohusa, evi civarında dolaştığı süre içerisinde de bu ceketi üzerinde taşır. Lohusanın kocası evde ise cekete gerek yoktur. Aynı zamanda Karaota değişik şekillerde gelir: Ya dışarıdan

ışık çalar ya da kapıyı çalar. Bu yüzden lohusaya akşam kapı çalarsa, asla dışarıya bakmaması ve çıkmaması söylenir. Kırk baskınından korunmak için evde ikona ve muska bulundurulur.

Bu dönemde kaynak kişilere korktukları şeyin ne olduğu sorulduğunda, bunu şeytan ya da “karaota” olarak tanımlanmaktadırlar. Onlara göre bu şeytan, “*kırk baskını*” ya da “karaota” sadece güneş battıktan sonra ortaya çıkar lohusayı ve çocuğu “kazanmaya” çalışır.

“Karaota” tasavvuru, Anadolu coğrafyasında pek rastlanan bir inanç değildir. Literatürde Çobanoğlu Balkanlar’da, Karadağ bölgesinde “kara ura” ve “kara uta”nın altını çizmektedir (2003:141). Ancak Anadolu’daki “alkarısı” inancıyla benzerlik gösterdiği düşünülebilir.²²

Söz konusu inançlar ve korunma yöntemleri günümüzde, özellikle genç nesiller tarafından bilinmemekte ve uygulanmamaktadır. Bu inanç ve uygulamalar, geçmiş yıllarda, Anadolu’dan göç eden yaşlı Neokesaria kadınlarının yaşamlarını şekillendirirken, onlara göre genç nesil günümüzde serbest bir şekilde akşam dışarı çıkabilmekte, istedikleri yere, istedikleri vakit gidebilmektedirler. O zamandan bu zamana neyin değiştiğini, insanların artık bu gibi inançları neden umursamadıklarını kaynak kişiler de görüşmeler sırasında kendi kendilerine sormuşlardır.

Kırklama

Doğumdan sonraki kırk gün boyunca hem annenin hem de çocuğun bütün kötülöklere ve hastalıklara açık olduğu düşünülür. Bu kırk günlük dö-

neme ayrı bir önem atfedilerek, uygun bazı ritüeller çerçevesinde bu dönem aşamalı olarak atlatılmaya çalışılır.

Çocuk vaftiz olmadan önce vaftize hazırlık olarak nitelendirilecek iki farklı ritüel söz konusudur. Bunlardan birincisi doğumdan sonraki yirminci günde yapılır. Yirminci günde papaz eve gelir ve bazı dualar okuyup, kadını ve çocuğu kutsayarak “*yirminci gün duası*”nı lohusa ve çocuğa verir. Lohusa kırk günlük süre içerisinde sadece evde ve evin civarında dolaşabilir. Eğer evde ya da evin çok yakınında cenaze olursa, lohusa ve çocuğun evden ayrılmaları gerektiği için papaz, eve gelir. Kadını ve çocuğu kutsayarak onlara dua verir.²³ Bu şekilde lohusa ve çocuk evden ayrılabilir.

Lohusanın ve çocuğun bütün tehlikeleri atlattığı gün ise doğumdan sonraki kırkıncı gündür. “Kırklama”²⁴ olarak adlandırılabilir bu uygulamanın, çocuğun doğumunu takip eden kırkıncı güne yakın bir pazar gününe denk gelmesi gerekir. Yani, eğer kırkıncı gün pazartesi ise otuz dokuzuncu gün olan pazar günü yapılır. Aynı şekilde, eğer cumartesi günü kırkıncı gün ise kırk birinci gün olan pazar günü beklenir. Pazar günü, anne sabah erkenden çocukla birlikte kiliseye gider. Normal şartlarda ilk kez evden ayrılan çocuk için, bu ziyaret ilk sosyalleşme olarak nitelendirilebilir. Kilisede lohusaya ve çocuğa dua verme ayini yapılır. Vaftize giden yolda bu geçiş töreni çocuk için ikinci basamak olarak değerlendirilebilir. Bu ayin lohusanın ve çocuğun tehlikeli dönemi atlattığının ve artık daha rahat bir şekilde dolaşabileceklerinin bir garantisi niteliğindedir.

Yapılan törende hem anne hem de çocuk için dualar okunur ve bu sırada eğer çocuk erkekse Mesih İsa ikonası önüne, kız ise Meryem Ana ikonası önüne konulur. Törenin bir bölümünde, erkek çocuk papaz tarafından alınarak kilisenin kadınların girmesine izin verilmeyen bölümüne götürülür. Kız çocuğu bu bölüme götürülmez; çünkü bu bölüme kadınların girişi tamamen yasaktır. Yapılan bu törenle lohusa ve çocuk papazdan dua alırlar ve kırk günlük tehlikeli görülen dönemi bitirmiş sayılırlar. Neokesaria’da yapılan kırklama uygulaması, her ne kadar kilise içerisinde ve papaz tarafından uygulansa da, sadece dualar okunmaktadır. Yapılan uygulamanın, bu özelliğiyle bir ayin olmaktan uzak olduğu görülmektedir.

Acıpayamlı’ya göre Anadolu’da gerçekleştirilen kırklama uygulamaları, dini bir niteliğe sahip değildir (1974:93-96). Neokesaria halkının, mübadele öncesi dönemde kırklama için hangi uygulamaları, nerede gerçekleştirdiğine dair arşiv belgelerinde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak bugün Neokesaria’da kırklama uygulaması dini kurum kontrolünde gerçekleştirilmektedir.

Çocuğu Nazardan Koruma

Ortodoks Hıristiyan olan Neokesaria halkının inancına göre, insanı her tür kötülükten ve nazardan²⁵ koruyan en önemli unsur, her Hıristiyan’ın vaftiz sırasında boynuna takılan haç kolyedir. Bu kolye çocuğun Hıristiyan topluma katılımını ve ruhsal anlamda dönüşümünü simgeleyen geçiş ritlerinden biri olan vaftiz sırasında takılır. Çocuk bundan sonraki yaşamı boyunca bu kolyeyi boynunda

taşır. Ancak, henüz vaftiz edilmemiş çocuklar bu kolyeyi taşımadıkları için potansiyel olarak kötülükler karşısavunmasızdırlar ve nazara maruz kalabilmektedirler. Bu nedenle halk vaftiz sürecine kadar, bir takım inanç içerikli uygulamalarla çocukların korunacaklarına inanmaktadır.

Buna göre çocuğu nazardan korunmak için üzerine doğru herhangi biri sağdan sola, yukarıdan aşağıya doğru istavroz (haç) çıkartarak çocuğu kutsar. Çocuğa muska takılır. Bu muskanın (φουλαχτό) içerisinde tahta bir haçtan küçük bir parça, günnük (tütsü), tuz, yağ, anne saçı bulunur. Günümüzde erkek çocukları için mavi renkte, kız çocukları için pembe renktedir. Ayrıca yastık altına ikona konulur. Bu, genellikle Meryem Ana'nın ikonasıdır. Ailenin kendini özellikle yakın hissettiği azizlerin ikonaları da olabilir. Çocuğun alınına tencere, kazan dibinden siyah nokta sürülür.²⁶ İnanca göre dışarıdan gelen birisi çocuğa ilk baktığında bu kişinin bakışları çocuğun alınındaki siyah noktaya odaklanır ve kişinin bakışlarındaki enerji bu siyah nokta üzerinde toplanarak bütün kötülükleri kendinde hapseder. Aynı zamanda çocuğa “göz boncuğu” takılır. Diğer taraftan halk, kilise papazları tarafından, istavroz dışında takılan bu gibi unsurların dinen doğru sayılmadığı ve işe yaramadıkları yönünde uyarıldıklarını belirtmektedir. Ancak gözlemlendiği üzere bu uygulama sadece Neokesarialılara göre değil, bütün Yunanistan'da da benimsenmiş bir uygulamadır. Bunların yanı sıra çocuğun yastığına iğne yardımıyla küçük bir istavroz da takılır. Nazardan korunmak için takılan “göz

boncuğu”, Anadolu'da nazar boncuğu, mavi boncuk olarak da bilinmektedir. Ayrıca Neokesaria halkı tarafından, nazar değdirmek deyimi *göz değdirmek*, *göz takmak* olarak da kullanılmaktadır.

Aerovaftisi

Çocuk doğduğunda eğer ölme ihtimali baş göstermişse, vaftiz olmadan ölmesin diye bulunduğu yerde hemen bir isim konularak ayaküstü, hızlıca vaftiz yapılmasına *aerovaftisi* (αεροβαπτισι) denilmektedir. Neokesaria'da bazı doğumlarda ya da sonrasında çocukların hasta olmasından dolayı ölebilecekleri ihtimali ile *aerovaftisi* yapılmıştır. Eğer çocuk sağlığına kavuşur ve normal bir şekilde büyürse, daha sonrasında normal bir vaftiz töreni yapılmaktadır. Fakat çocuk vaftiz töreni ya da *aerovaftisi* bile yapılmadan can verirse, mezarlığın kıyısında ya da dışarısında bir yere, tören yapılmadan gömülmektedir.

Sonuç

Topluluk, Türkiye'deki eski yerleşim yerleri Zile'den ayrılıp, Neokesaria'ya yerleşene kadar geçen iki yıllık süreçte, kendileri için sıra dışı sayılabilecek bir yaşam sürdürmüş, geleneklerini, törenlerini, inançlarını ve uygulamalarını gerçekleştirebilme konusunda büyük sıkıntılar yaşamıştır. Tam olarak tanımadıkları ve en önemlisi dilini bilmedikleri bir ortam içinde yaşamaya zorlanan topluluk, kendini güvende hissedememiş ve bu durum onların sözlü kültür unsurlarından olan ritüellerinin, törenlerinin ve uygulamalarının düzenlenişini önemli ölçüde etkilemiştir. Öte yandan nüfus mübadelesi, topluluğun uzun yıllar kendi içinde kenetlenme-

sine ve içine kapanık bir görüntü sergilemesine de neden olmuştur. Topluluk hayatını baştan sona etkileyen bu travma, sözlü kültür unsurları olan ritüeller, törenler ve uygulamalar üzerinde pozitif bir etki de yaratmış, topluluğun bu zor zamanlarında kültürel unsurlarına yaslanarak ayakta kalmasına sağlamıştır.

Geçiş dönemleri bağlamında doğum gelenekleri, köyün sahip olduğu avantajlı konum ve teknolojik gelişmeler sayesinde tarihsel süreçte büyük değişikliklere uğramıştır ve uğramaya da devam etmektedir. Köyde yapılan doğumlar erken sayılabilecek bir dönemde son bulmuştur. Çoğunluğunu ikinci nesil mübadillerin oluşturduğu kadınlar arasında köyde doğum yapanların sayısı çok azdır. Doğum vakti gelen kadınlar, geçmiş dönemlerde yaşanan kötü tecrübeler dolayısıyla doğum için hastanelere götürülmeye başlanmıştır.

Bunun yanı sıra, topluluğun sahip olduğu doğumdan sonra lohusa ve çocuğun kırk gün boyunca çok hassas ve kötülöklere açık olduğu inancının son zamanlarda etkisini kaybetmekte olduğu gözlemlenmektedir. Artık son kuşakların bu inanca bağlı uygulamalara özen göstermemesi topluluğun yaşlı üyeleri tarafından yadırganmakta, uygulamaların yapılmaması üzerine “başlarına bir şey gelmemesi” sorgulanmaktadır.

Kırklama uygulaması Anadolu’da alışlageldiğinden farklı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Topluluğun mübadele sonrasında gerçekleştirdiği kırklama uygulamalarında papaz evlere gelerek kırklama duasını lohusa ve çocuğa vermiştir. Topluluğun

yeni köyüne yerleşmesi ve köy kilisesinin inşa edilmesinden sonra kırklamalar köy kilisesinde uygulanmaya başlanmış ve bu yolla dini kurumun kontrolüne girmiştir.

Neokesaria köyünde nüfus mübadelesi sonrasında doğumla ilgili kültürel unsurların zamanla Yunanistan toplumunun ritüel, inanç ve uygulamalarıyla genel olarak etkileşim içine girdiği, belirli noktalarda onlarla benzeştiği görülürken; Anadolu’dan getirilen inançla ilgili bazı unsurların kendini devam ettirebildiği gözlenmiştir.

NOTLAR

- 1 Karamanlı adlandırması her ne kadar Türkçe konuşan ve Grek harfleriyle Türkçe yazan Ortodoks Hıristiyan topluluklar için kullanılsa da bu toplulukların kendileri tarafından tercih edilen bir adlandırma değildir. Aksine Karamanlı adlandırmasının 19. yüzyılın sonlarına doğru hakaretimiz bir karakteri olduğu ve kullanılmasının iyi karşılanmadığı anlaşılmaktadır (Benlisoy ve Benlisoy 2010 ve 2016). Grek harfleri Türkçe, yani Karamanlca kitapların önsözlerini inceleyen Evangelia Balta, burada onların kendilerini “Hıristiyanlar”, “Anadolu Hıristiyanları”, “Ortodoks Anadolu Hıristiyanları” olarak adlandırdıklarını görmüştür (Balta 1998). Neokesaria köyünde ise “Karamanlı” adlandırmasının bilinmediği, kendilerini mübadil Kıpadokyalı olarak adlandırdıkları görülmüştür (Örnek 2015). Bu çalışmada kullanım kolaylığı açısından literatürde benimsenen Karamanlı adlandırması tercih edilmiştir.
- 2 Osmanlı “*millet sistemi*”ne göre, diofizit Ortodoks Hıristiyan inanç yapısına sahip her topluluk Rum’dur. Millet sisteminin oluşturulduğu ilk zamanlardan Osmanlı İmparatorluğu’nun dağıldığı, millet sistemi içindeki toplulukların kendi “ulusal cemaatlerini” kurdukları son zamanlara kadar, Rumlar, Bulgarlar, Sırlar, Arnavutlar, Eflaklılar, Moldovalılar, Ruthenler, Hırvatlar, Karamanlılar, Suriyeliler, Melkitler ve Araplar Rum Milleti içinde sayılmışlar ve Fener Rum Patrikhanesi’nin yetki sınırlarına dahil edilmişlerdir (Karpas 1982:146; diofizit inanç sistemi için bkz: Meyendorff

- 1996: 27-28). Dolayısıyla bu çalışmada kullanılan Rum adlandırması, herhangi bir etnik grubu işaret etmemekte, dini bir cemaat olarak kullanılmaktadır. Karamanlıların etnik kökeni bu çalışmanın sınırlarının dışındadır.
- 3 Karamanlıca yazın hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Balta 1987a; 1987b; 1990; 1997; 2005; 2014; Berkol 1986; Clogg 1967; Eyice 1975; İbar 2013; Kut 1987; Salaville ve Delaglio 1974; Strauss 2010; Tekin 1984. Şişmanoğlu Şimşek 2010; 2011; 2014; 2016.
  - 4 Karamanlıların, nüfus mübadelesine dahil edilmeyen kesimi, Türk Ortodoks Patrikhanesi ve Papa Eftim hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Ekincikli 1998:145-193; Anzerlioğlu 2009:262-309; Benlisoy ve Benlisoy 2016.
  - 5 Bu çalışma 2015 yılında sunulan “Karamanlı Mübadil Halk Kültürü Bağlamında Neokesaria Köyünde Geçiş Törenleri” başlıklı yüksek lisans tezinin geliştirilmiş bir bölümüdür.
  - 6 Alan araştırması için seçilen Neokesaria köyü (Neokesaria [Νεοκασσάρεια], kelime anlamı olarak Yeni-Kayseri anlamına gelmektedir), bugün Yunanistan’ın İoannina (Yanya) şehri merkezine 10 km mesafededir. Neokesaria halkının büyük çoğunluğu, Nüfus Mübadelesi Anlaşması sonucu, Türkiye’den Kayseri’nin Develi ilçesi, Zile ve Karacaören kasabalarından, Yunanistan’ın Yanya şehrine, eski topraklarını anımsayarak kendilerinin adlandırdıkları yeni yerleşimlerine yerleşmişlerdir. Nüfus mübadelesi sırasında Yunanistan’da mübadiller tarafından *nea/o-* önekiyle, geride bıraktıkları yerleşim yerlerini “yaşatan” buna benzer yüzlerce yeni yerleşim yeri kurulmuştur.
  - 7 Yunanistan ve Türkiye okul kitaplarında yaratılan öteki imajı için bkz.: Millas 2001; Yunanistan toplumunun “Türk’e bakış”ının bir değerlendirmesi için bkz.: Demiröz 2003.
  - 8 Anzerlioğlu, yaptığı sözlü tarih çalışmasında, kaynak kişilerin “Türk” kavramını nasıl algıladıklarını açıklamaya çalışmaktadır. Bu algıya göre, bir Türk, Hristiyan olamaz, dolayısıyla her Müslüman Türk’tür. Müslümanlığa geçen bir Hristiyan için Türk oldu ifadesi kullanılır (Anzerlioğlu 2009:380). Küçük Asya Araştırma Merkezi Sözlü Kültür Arşivi için Neokesariahların verdiği mülakatlarda “Türkleşmek” ifadesinin, din değiştiren Türkçe konuşan bir Hristiyan Zileli için kullanıldığı görülmektedir. 2015 Ağustos’ta Zile’ye yapılan ziyarette, bugünün Zilelilerinin mübadeleye yakın bir zamanda gerçekleşen bu olayı hâlâ anlattığı görülmüştür. Ziyarete katılan folklorcu Avdikos’un din değiştiren eski Karamanlı Ortodoks Eleni için yazdığı yazı için bkz.: 23.09.2015 <http://www.efsyn.gr/artthro/i-eleni-toy-zile> (erişim 28.07.2016)
  - 9 Alan araştırması süresince kaynak kişilerle hem Türkçe hem de Yunanca iletişim kurulmuştur. Bu çalışma kapsamında kaynak kişilerin Türkçe aktardıkları bilgiler *italik* olarak belirtilmiştir.
  - 10 Türkiye’de sosyal bilimlerden mübadele üzerine yapılan çalışmalar son dönemlere kadar çok sınırlı kalmıştır (Keyder 2005:118). Türkiye tarafından mübadeleye dair yapılan çalışmalar asıl olarak Kemal Arı’nın doktora tezinin yayımlanması (Arı 2000 [1995]) ve Lozan Mübadilleri Vakfı’nın kuruluşu ile başlamaktadır (Aktar ve Demiröz 2006:86).
  - 11 Bkz.: Anzerlioğlu 2009; Baykurt 1932; Ekincikli 1998; Eröz 1983; Hüdaerdoğlu 1930; Vryonis 1971 vd.
  - 12 Bkz.: Stelaku 2007, Harakopoulos 2014, Balta ve Millas 1996, Balta 1989,1990, 1998, 1999, 2003, 2010, 2013; Benlisoy 2002, 2006, 2010, Benlisoy ve Benlisoy 2010, Clogg 1982, 1999; Eckmann 1950, vd.
  - 13 van Gennep geçiş törenleri analizinin bir adım ötesine geçerek yaşamın doğasını yorumlamak için de bu törenlerin önemini işaret etmiştir. van Gennep, geçiş törenlerinin, toplumun gereksinim duyduğu yenilenme ihtiyacını gerektiren, ölüm ve yeniden doğumun sembolik temsili olduğunu düşünmüştür (Kimball 1968:113)
  - 14 Benzer uygulamalara Yunanistan’da sıkça rastlanmaktadır. Bkz.: Avdikos 2012:95-96.
  - 15 Anadolu’da kısırlıkla ilgili daha fazla bilgi için bkz.: Acıpayamlı 1974:15-7; Boratav 2013:166-7; Örnek 1995:133.
  - 16 Doğum, hamilelik süreciyle başlayan ve doğumda zirveye çıkan bir kriz anı olarak değerlendirilmektedir (Riga 1991’den akt. Avdikos 2012:133). van Gennep’e göre bu dönem “yükü” kadının ve bebeğin ait oldukları konumdan “ayrılma” ve topluma “birleşme” sürecidir. Eğer doğan çocuk, hamile kadının ilk çocuğuyorsa, kadın topluma bir anne olarak birleşir (1960:41).
  - 17 Schimmel, *Sayıların Gizemi* kitabında kırk (40) sayısının Ortadoğu’da, özellikle İran ve Türkiye’de yaygın bir şekilde kullanıldığını belirtmektedir. Kırk, üç ilahi dinde de önemli bir sayıdır ve arınmayı ifade eder (Schimmel 2000:265-273).
  - 18 Aynı şekilde adetli kadınlar da kiliseye gidemezler. Mary Douglas, bu tarz bir kirlenmenin bazı ritüeller için topluma korku saldığı

- nın, bazıları için ise tehlike arz etmediğinin altını çizmektedir (2005:153).
- 19 Günnük, günlük veya sığla ağacı olarak bilinen ağacın reçinesinden tütsü elde edilmektedir. Bu tütsünün şifalı olduğu düşünülür.
- 20 Türk mitolojisinde lohusalık dönemi ve bu döneme ilişkin inanılan kötü ruhların kovulmasında demirin rolü ve demir kültü için bkz: Çobanoğlu 2013.
- 21 Yunanistan'ın birçok yerinde kırk gün inancı hakimdir. Buna göre kırk gün süresinde topluluk tarafından lohusayı ziyaretler sınırlıdır. Lohusa bu dönemde kocasıyla aynı odada uyumaz, yanında başka bir kadın olur ve bu kadın genellikle kaynanadır (Avdikos 2012:138-139).
- 22 "Alkarısı" ile ilgili ayrıntılı bilgi ve açıklama için bkz.: Örnek 1995:144-146; Çobanoğlu 2001.
- 23 Görüşmeler sırasında kaynak kişiler bu ifadeyi Yunanca vermek (δῖνω) fiiliyle telaffuz ederlerken, papazın onlara dua okumasını kastediyorlardı. Aynı şekilde "dua almak" (παίρνω ευχή) tabiriyle okunan duayı dinlemek kastedilmektedir.
- 24 Ortodokslukta bu işlem "kırklama işlemi" (ακολουθία οσραντισμού) olarak adlandırılır.
- 25 Sözlü Kültür Arşivi derlemelerine göre eski topraklar Zile'de, özellikle bazı insanların nazar değdirdiğine inanılır. Bu kişilerin özellikle mavi ya da kara gözlü kişiler olduğuna inanılır. Emziren bir anneye baktıklarında sütü hemen kesilir, bir taşa nazarla baksa taş ortadan ikiye ayrılır, ya da bir bakışta atın üzerinde giden birini düşürdükleri belirtilmektedir. Bu gibi şeylerden korunmak için hem hayvanlara hem de çocuklara, üzerinde göz çizilmiş olan mavi kalın bir şey takıldığı kaydedilmektedir. Bu tarz eşyaların, Everek'te bakkalarda da satıldığı bildirilmektedir.
- 26 Bu uygulamaya, Anadolu'nun birçok bölgesinde de rastlanmaktadır (Örnek 1979:243).

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, Orhan. *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1974.
- Aktar, Ayhan ve Damla Demiröz. "Yunan Tarih Yazımında Mübadele ve Göç". *Kebikeç* 22 (2006): 85-98.
- Anzerlioğlu, Yonca. *Karamanlı Ortodoks Türkler*. Ankara: Phonix, 2009.
- Arı, Kemal. *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.

- Avdikos, Evangelos. Παιδική Ηλικία και Διαβατήριες Τελετές (Çocukluk Dönemi ve Geçiş Törenleri). Atina: Pedio 2012.
- Balta, Evangelia. "Before the Doom of Silence". *Cries and Whispers in Karamanlidika Books* içinde. Ed. Evangelia Balta ve Matthias Kappler. Weisbaden: Harrosowitz Verlag, 2010.
- _____. "Gerçi Rum İsek De Rumca Bilmez Türkçe Söyleriz". İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul, 2014.
- _____. "Gerçi Rum isek de Rumca Bilmez Türkçe Söyleriz. The Adventure of an Identity in the Triptycy: Vatan Religion and Language". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 8 (2003): 25-44.
- _____. "Karamanli Press, (Smyrna 1845-Athens 1926)". Ed. Oktay Belli, Yücel Dağlı ve M. Sinan Genim, *İzzet Günadağ Kayaoğlu Hatıra Kitabı Makaleler* içinde. İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları, 2005.
- _____. *Karamanlidika XXe siecle Bibliographie Analytique*, Atina, 1987a.
- _____. *Karamanlidika: Additions (1584-1900) Bibliographie Analytique*. Atina, 1987b.
- _____. *Karamanlidika: Nouvelles Additions Et Complements* I. Atina, 1997.
- _____. "Karamanlîca Kitapların Dönemlere göre İncelenmesi ve Konularına göre Sınıflandırılması". Çev. Erol Üyepazarcı, *Müferrika* 13 (1998): 3-19.
- _____. "Karamanlîca Kitapların Önsözleri". Çev. Herkül Millas. *Tarih ve Toplum* 74 (1990): 18-20.
- _____. "Karamanlîca (Karamanlidika) Basılı Eserler", *Tarih ve Toplum* 62 (1989): 121-124.
- _____. "Modern Yunan Komedisinde Karamanlî". Çev. Peri Efe. *Toplumsal Tarih* 234 (2013): 54-62.
- _____. "Türkofon Bir Halk Olarak Karamanlî". Ed. Güler Eren. *Osmanlı Ansiklopedisi* 4 (1999): 365-369, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- _____. ve Herkül Millas. "Bir Destan ve Sözlü Tarih". *Tarih ve Toplum* 149 (1996): 5-15.
- Baykurt, Cami. *Osmanlı Ülkesinde Hıristiyan Türkler*. İstanbul: Sanayiinefise Matbaası, 1932.
- Benlisoy, Foti. "Kayserili Papaz Neofitos'un Mübadele Şiiri: Türkiyadan Kaldırdılar Bizleri/Kan Ağhyor Hepimizin Gözleri". *Toplumsal Tarih* 150 (2006): 48-51.

- _____. "Türk Milliyetçiliğinde Katededilmemiş Yol: Hıristiyan Türkler". Ed. Murat Gültekingil ve Taml Bora, *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce*, İstanbul: İletişim Yayınları 4 (2002): 927-933.
- Benlisoy, Foti; Stefo Benlisoy. "*Hıristiyan Türkler' ve Papa Ef'tim*". İstos Yayınları: İstanbul, 2016.
- _____. "Kamanlılar", "Anadolu ahalisi" ve aşığı tabakalar": Türkdilli Anadolu Ortodokslarında Kimlik Algısı". *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 11: 7-22, 2010.
- _____. "Reading the Identity of "Karamanlı" Through the Pages of Anatoli". Ed. Evangelia Balta ve Matthias Kappler. *Cries and Whispers in Karamanlidika Books* içinde, 93-108, Harrosowitz Verlag: Weisbaden, 2010.
- Benlisoy, Stefo. *Education in the Turcophone Orthodox Communities of Anatolia During the Nineteenth Century*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- Berkol, Bülent. "133 Yıl Önce Yayınlanan Yunan Harfleri ile Türkçe (Karamanlıca) Bir 'Robinson Crusoe' Çevirisi". *Sosyoloji Konferansları 21* (1986): 135-158.
- Boratav, Pertev Naili. *100 Soruda Türk Folkloru*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2013.
- Clogg, Richard. "A Millet within a Millet", Ed. Dimitri Gondicas ve Charles Isaawi. *The Ottoman Greeks in the Age of Nationalism: Politics, Economy, and Society in Nineteenth Century* içinde, 115-142, Princeton, New Jersey: The Darwin Press, 1999.
- _____. "Notes on Some Karamanli Books Printed Before 1850 now in British Libraries, with Particular Reference to the The Bible Translations of the British and Foreign Bible Society". *Μικρασιατικά Χρονικά* (1967): 521-563.
- _____. "The Greek Millet in the Ottoman Empire", Ed: Benjamin Braude ve Bernard Lewis. *Christian sand Jews in the Ottoman Empire*. 185-207. New York: Holmes & Meier Publishers, 1982.
- Çobanoğlu, Özkul. *Türk Edebiyatının Mitolojik Kaynakları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2013.
- _____. "Türk Mitolojisi". *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi I* içinde. (2001): 5-85, Ankara: AKM Yayınları.
- Demirözü, Damla. "Ağustos 1999 Depreminin Yunan Milli Kimliğinin "Öteki Kimliği" Üzerinde Yarattığı Sarsıntı". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi 43* (2003): 187-194.
- Douglas, Mary. *Saflık ve Tehlike Kirlilik ve Tabu Kavramlarının Bir Çözümlemesi*. Çev. Emine Ayhan. İstanbul: Metis Yayınları, 2005.
- Eckmann, Janos. "Anadolu'da Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I". *Phonetica* (1950):165-200.
- Ekincikli, Mustafa. *Türk Ortodoksları*. Ankara: Siyasal Kitapevi, 1998.
- Eröz, Mehmet. *Hıristiyanlaşan Türkler*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1983.
- Eyice, Semavi. "Anadolu'da 'Karamanlıca' Kitabeler Grek Harfleriyle Türkçe Kitabeler". *Bellelen* 153 (1975): 25-48.
- Harakopoulos, Maksimos. Ρωμαίοι της Καππαδοκίας (Kapadokya Rumları). Atina: Pedio, 2014.
- Hudaverdoglu-Theodotos, Sofos A. "Η Τουρκόφωνος Ελληνική Φιλολογία 1453-1924" (Türk Dilli Yunan Filolojisi). *Επετηριδός της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών Τόμος Ζ* (1930): 299-307.
- İbar, Gazanfer. *Anadolulu Hemşerilerimiz*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.
- Karpat, Kemal. "Millets and Nationality: The Roots of the Incongruity of Nation and State in the Post-Ottoman Era", (Ed: Benjamin Braude ve Bernard Lewis), *Christians and Jews in the Ottoman Empire*, 141-169, New York: Holmes & Meier Publishers, 1982.
- Keyder, Çağlar. *Memalik-i Osmaniy'e'den Avrupa Birliği'ne*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- Kimball, Solon T.. *International Encyclopedia of the Social Sciences*. Ed. David L. Sills, 6:113-114. The MacMillan Company, 1968.
- Kut, Turgut. "Temaşa-i Dünya ve Cefakar-u Cefakeshin Yazarı Evangelinos Misailidis Efendi". *Toplum ve Tarih 80* 1987:22-26.
- Meyendorf, John, *The Orthodox Church*, Crestwood: St. Vlademir's Seminary Press, 1996.
- Millas, İraklis. *Eikones Ellinon Kai Tourkon* (Yunanlılar ve Türklerin Resimleri). Atina: Aleksandria Yayınları, 2001.
- Örnek, Saim. *Karamanlı Mübadil Halk Kültürü Bağlamında Neokesaria Köyünde Geçiş Törenleri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Örnek, Sedat Veyis. *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979.
- _____. *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.

- Paradellis, Theodoros. Από την Βιολογική Γέννηση στην Κοινωνική, (Biyolojik Doğumdan Sosyal Doğuma) Atina: Panteio Üniversitesi Sosyal Antropoloji Bölümü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996.
- Pentikainen, Juha. "Life Cycle Ritual". Ed. Thomas A. Green, *Folklore An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*, 488-499, California: Abc- Clio, 1997
- Salaville, Severien ve Eugene Dalleggio. *Karamanlidika- Bibliographie Analytiques d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs, 1584-1850, I, II, III*, Atina, 1958/1966/1974.
- Schimmel, Annemarie. *Sayıların Gizemi*. Çev. Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul: Kabalı Yayını, 2000.
- Stelaku, Vasso. "Alan, Mekan ve Kimlik, Kapadokyalı İki Rum Grubunun Yerleşiminde Bellek ve Din". Ed. Renee Hirschon, *Ege'yi Geçerken* içinde, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Strauss, Johan. "Is Karamanli Literature Part of a 'Christian-Turkish (Turco- Christian) Literature'". Ed. Evangelia Balta ve Matthias Kappler. *Cries and Whispers in Karamanlidika Books* içinde, 153-200, Harrosowitz Verlag:Weisbaden, 2010.
- Sweterlitsch, Richard. "Custom". ed. Thomas A. Green, *Folklore: An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art 1* (1997):168-172.
- Şişmanoğlu Şimşek, Şehnaz. "Karamanlidika Literary Production at the End of the 19th Century as Reflected in the Pages of Anatoli", *Cultural Encounters in the Turkish speaking Communities of the Late Ottoman Empire* içinde. Ed. Evangelia Balta (Mehmet Ölmez'in Katkılarıyla) İstanbul: Isis Press, 2014.
- _____. "Temaşa-i Dünya Cefakâr u Cefakeş'te Geleneksel Folklor Biçimleri", *Millî Folklor* 28 (2016): 110, 86-99.
- _____. "The Anatoli Newspaper and The Heyday of The Karamanli Press", *Cries and Whispers in Karamanlidika Books* içinde, ed. Evangelia Balta ve Matthias Kappler, 109-123, Weisbaden: Harrosowitz Verlag, 2010.
- _____. "The Yeniçeriler of Ioannis Gavriilidis", *Between Religion and Language* içinde, ed. Evangelia Balta ve Mehmet Ölmez. Eren Yayınları: İstanbul, 2011.
- Tekin, Talat. "Çeşitli Alfabelerle Türkçe Yazılar: Grek Alfabesi ile Türkçe". *Tarih ve Toplum 1* (1984): 3, 20-23.
- Το Χρονικό του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών:
1. Πότε και Πώς Υδρόθηκε: Πώς Εργάστηκε: Τα Επιτεύγματά του" (Küçük Asya Araştırmaları Merkezi'nin Tarihi: 1. Ne Zaman ve Nasıl Kuruldu: Nasıl Çalıştı: Başarıları). *Δελτίο 1* (1977): 323-329.
- Turner, Victor. *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual*. Ithaka ve London: Cornell University Press, 1967.
- van Gennep, Arnold. *The Rites of Passage*, Çev. Monika B. Vizedom ve Gabrielle L. Caffee, Chicago: The University of Chichago Press, 1960.
- Vryonis, Speros. *The Decline Of Medieval Hellenism In Asia Minorand The Process Of Islamization From The Eleventh Through The Fifteen Century*. Berkeley: University of California Press, 1971.
- <http://www.efsyn.gr/arthro/i-eleni-toy-zile> (erişim 28.07.2016)
- <http://www.kms.org.gr> (erişim 28.09.2016)
- <http://www.kms.org.gr/Aρχεio/Προφορικηs/Παράδοσης.aspx> (erişim 28.09.2016)

KAYNAK KİŞİLER

- Hacipetrou, Anastasia. (2015). 1944 Neokesaria doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, kaynak kişi ile Temmuz 2015 tarihinde görüşülmüştür.
- Papazoglou, Nikos. (2015). 1934 Neokesaria doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, kaynak kişi ile Temmuz 2015 tarihinde görüşülmüştür.
- Keisoglou, Stamatia. (2015a). 1934 Neokesaria doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, kaynak kişi ile Temmuz 2015 tarihinde görüşülmüştür.
- Keisoglou, Evangelia. (2015b). 1949 Neokesaria doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, kaynak kişi ile Temmuz 2015 tarihinde görüşülmüştür.
- Navrozoglou, Panagiota. (2015). 1945 Neokesaria doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, kaynak kişi ile Temmuz 2015 tarihinde görüşülmüştür.